Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Фонд Ігоря Палиці «Новий Луцьк»
Факультет психології
Кафедра практичної психології та безпеки життєдіяльності

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ У ВОЛИНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Матеріали
X науково-практичного семінару

м. Луцьк, 15 жовтня 2015 року

Ψ

Луцьк
Вежа-Друк
2015

A pessimistic attribution style, as a main diagnostic criterion of formation of helplessness, was confirmed and added to other characteristics of the individual cognitive sphere: not realistic in attitudes and actions, lack of flexibility, practical mind, focus on the behaviours, the dependence in the choice of solutions and high sensitivity to failures and errors.

A number of general approaches, aimed to the changing the existing attributable therapy of the subject, namely cognitive restructuring was analyzed. Most famous in this regard is the model attributable therapy as an effective way to overcome the manifestations of personal helplessness.

Keywords: attribution style, helplessness, overcoming, attributable therapy.

УДК 316.612

Н. В. КОРЧАКОВА

ПРОСОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА У КОНТЕКСТІ ВІКОВОГО АНАЛІЗУ

Висвітлюються питання вікового ґенезу допомоги як різновиду просоціальної поведінки особистості. Обговорюються результати досліджень інструментальної допомоги у вітчизняній та зарубіжній психологічній науці. Зазначається, що протягом усього періоду дитинства та підлітковості підвищується варіативність допомагаючих дій, їх результативність. Зміни у різних формах просоціальної поведінки відбуваються гетерохронно, що виявляється як на рівні когнітивно-мотиваційної, так і поведінкової складової.

***Ключові слова**: допомога, просоціальна поведінка, віковий розвиток, гетерохронність, когнітивно-мотиваційні компоненти.*

Постановка проблеми. Важливою місією психологічної науки є пошук потенційних психологічних ресурсів людини, які могли б сприяти гармонізації соціального простору. Це завдання набуває особливої гостроти у зв'язку з підвищенням рівня стресогенності життя, погіршенням загального емоційного фону життєдіяльності особистості, зростанням кількості психотравмуючих факторів. Важливою лінією психологічного аналізу, у цьому контексті, є вивчення просоціальної поведінки – добровільних дій людини на благо інших. Просоціальність має багато форм. Одним із її різновидів

є допомога – дієва підтримка партнера, з метою сприяння у реалізації його цілей. За своєю сутністю допомога є різновидом соціальної підтримки, яка реалізується у різноманітних поведінкових актах. Це багатоаспектне явище, яке різниться набором дій, їх характером, напрямком, різновидами, особливостями адресата допомоги та суб'єкта сприяючої діяльності. Допомога лежить в основі гармонізації міжособистісної взаємодії та співпраці. Її своєчасне надання сприяє досягненню іншою людиною поставлених цілей, а отже її психологічному благополуччю і комфорту. Саме дієва соціальна підтримка підвищує стресостійкість особистості, її впевненість та здатність долати перешкоди.

За своїм характером просоціальна допомога є добровільною, неофіційною діяльністю. Її основним джерелом є міжособистісні стосунки і особистісні ставлення. Вона передбачає не лише надання інструментального сприяння, підтримки але й формування взаємності та прихильності.

Проблема допомоги широко вивчається у психологічній науці (Bateman A., 2013; Brownell C. A., 2011; Eisenberg, N., 2006; Hammond S. I. 2014; Paulus M., 2014).

Мета цього повідомлення – проаналізувати особливості вікового ґенезу допомоги, висвітлити питання розвитку когнітивно-мотиваційної та поведінкової складової просоціальної допомоги у епоху дитинства, підлітковості та юності. Зазначимо, що у цій статті не обговорюватимуться ранні витоки просоціальності, оскільки вони детально описані у наших попередніх роботах (Корчакова Н.В., 2015) та роботах інших авторів (Dunfield K A, 2014).

Дошкільний вік характеризується інтенсивним розвитком допомагаючої поведінки. Її адресатом виступають як дорослі, так і однолітки. При цьому у взаємодії з дорослими зберігається значний вплив зовнішньої стимуляції, у той час як просоціальні прояви у спілкування з однолітками переважно ініціюються самою дитиною. Важливу роль у цьому процесі виконує формування спільної діяльності. У процесі гри діти навчаються генерувати спільні дії з рівними партнерами. Яскрава вікова динаміка у цьому напрямку спостерігається ще з кінця попереднього періоду. Для налагодження свідомої координації спільних дій діти навчаються представляти, контролювати і регулювати як власну поведінку, так і поведінку свого партнера, відносно один одного та відносно спільної мети. У цей процес включено багато механізмів, які зумовлюють і

виникнення елементів просоціальності. До них належать когнітивні процеси (планування, причиново-наслідкове розуміння, пам'ять), соціально-когнітивні (усвідомлення бажань, цілей і намірів інших), соціально-емоційні (просоціальні переживання, інгібіторний контроль), комунікативні навички (Bateman. A., 2013).

У розвитку психологічної готовності дітей дошкільного віку до взаємодопомоги виокремлюють три рівні: прагматичний, формально-рольовий та дієвий. Перший характеризується недостатнім розвитком уявлень про взаємодопомогу, егоїстичною спрямованістю мотиву надання допомоги, егоцентричним співпереживанням, наданням допомоги за сприяння дорослого. Рівень формально-рольової готовності характеризується розвитком у дітей уявлень, пов'язаних з господарсько-побутовими вчинками, виявляється у нормативній спрямованості мотиву надання допомоги, здійсненні дій сприяння після споглядання допомагаючої поведінки дорослих. Третій рівень готовності характеризується розвитком у дітей уявлень, пов'язаних із моральними нормами, виявляється у безкорисній спрямованості мотиву надання допомоги, в емоційній спонуці до сприяння у самостійних діях допомоги [1].

Спільні дії мають безліч форм і відбувається у різних ситуаціях. За своїм характером вони мають різний рівень складності. Для досягнення успіху у спільній діяльності діти використовують різноманітні способи координації поведінки у часі і просторі. Саме здатність дітей узгоджувати поведінку у спільній грі стимулює процеси взаємної підтримки у зв'язку з загальними цілями (Smiley, 2001). Зазначимо, що спільні дії детально аналізуються у науковій літературі з точки зору форм і функцій, у той же час питання їх онтогенезу висвітлено у психологічній науці недостатньо. У останні роки з'явилися роботи, які спрямовані на вивчення першооснов свідомої координації дітьми поведінки у відповідності до спільної мети [3].

Важливими ознаками розвитку сприяючої поведінки в епоху дитинства є її диференціація. Вибірковості у структурі просоціальної поведінки формується протягом всього періоду дитинства (Hay D., 1994; Caplan M., 1993). Спочатку викристалізовуються механізми первинної вибірковості. Об'єктами просоціальних дій перш за все виступають рідні люди. Поступово допомагаючі дії поширюються також на однолітків. Їх кількість з віком зростає. Розширюється також система змінних, яку враховують діти при виборі поведінкової

стратегії. Зокрема у процесі онтогенетично-порівняльного дослідження, виконаного німецькими психологами, було встановлено, що здатність дітей враховувати такі ситуативні характеристики як вік рецепієнтів допомоги, складність ситуації, рівень знайомства, рівень особистісної провини партнера у обставинах що склалися, підвищується протягом усього дошкільного та молодшого шкільного віку (з 4 до 8 років) [8]. Починаючи із середини дошкільного віку у дію вступають також механізми взаємності та врахування особистісного вкладу. Підвищується здатність критичніше оцінювати проблемні ситуації, враховуючи при цьому як поведінку спостерігачів, так і власні ресурси реципієнта допомоги. Якщо на початку вікового періоду (3,5 р.) діти переважно виокремлюють лише допомогу зовні, то до кінця періоду (5,5 р.) у рівній мірі розраховують як на допомогу інших людей, так і на власні сили персонажів розповідей [5].

У молодшому шкільному віці з'являється механізм переваг щодо членів своєї групи, врахування презентаційних аспектів ситуації. Ще більш пізню природу має механізм розпізнавання коректності ситуацій просоціального типу, таких тонкощів соціального контексту як корисливість, шахрайство, зверхність. Отже, просоціальна схильність, як еволюційно стабільна стратегія, з'являючись у ранньому онтогенезі, поступово розвивається і доповнюється у процесі соціалізації. Аналіз наукової літератури показує, що на даний час зберігається значний розрив у експериментальних даних щодо витоків просоціальності та її розвитку у середньому дитинстві.

При вивченні інструментальної допомоги у цей період продовжують цікавитися як її реальними виявами, так і когнітивно-мотиваційними основами. Зокрема однією із ліній вивчення когнітивної готовності є аналіз здатності дітей декодувати ситуації просоціального типу та передбачати реакції її учасників. Знання про те, яку просоціальну поведінку можна очікувати від інших є не менш важливими для участі в успішній соціальній взаємодії. У подальшому ці очікування виконують регулюючу функцію у побудові стосунків і налагодженні співпраці. У той же час вони можуть створювати і певну напруженість і непорозуміння, якщо поведінка інших людей не відповідає очікуванням. Все це вказує на значимість аналізу дитячих очікувань відносно просоціальної поведінки інших людей та визначення ними ситуацій, у яких допомога не надається. Як

показали останні дослідження, очікування з приводу просоціальної поведінки інших людей присутні у дитячій поведінці починаючи з ранніх стадій розвитку і з віком стають все більш витонченими. Навіть півторарічні діти виявляють первинні очікування щодо участі стороннього у вирішенні проблем іншого (Sloane S. et al., 2012). Розробляючи цю наукову проблему психологи зауважують, що відмінність трьох типів просоціальної поведінки не дозволяє прості перенесення очікувань дітей у сфері співчуття чи обміну на сферу когнітивних уявлень про потенційну готовність партнерів надання інструментальної допомоги. Аналіз дитячих очікувань щодо дієвого сприяння чи невтручання у ситуацію ми знаходимо у роботах наукових колективів Sierksma J. et al. (2013); Kim S. et al. (2014) Paulus M. & Moore K. (2011). Зокрема у роботі Kim S. аналізується здатність дітей дошкільного віку розпізнавати необхідність зовнішнього втручання чи самодопомоги у проблемних ситуаціях [5]. Дітям пропонуються сценарії, у яких суб'єкту не вдається досягнути мети на очах у іншої людини. Встановлено, що молодші дошкільники налаштовані на втручання у ситуацію посторонньої людини та надання нею належної допомоги. Оскільки згідно теорії моделювання соціального пізнання, люди використовують власні моделі поведінки та психічного стану, щоб зрозуміти інших людей, можна робити припущення, що у молодших дошкільників сформовані чіткі установки на допомогу інших. Старші дошкільники при вирішенні задач цього типу передбачають не лише можливість її отримання, але й зосереджують увагу на ресурсах людини, її здатності до самодопомоги. Таким чином було зафіксовано, що протягом дошкільного віку підвищується рівень критичності при оцінюванні проблемних ситуацій, визнанні доречності використання власних сил у доланні перешкод. Діти не відкидають допомогу, але більш адекватно оцінюють її доцільність, вони краще розуміють можливості людини відносно завершення своїх дій. Старші дошкільники виявляють більшу схильність розмірковувати, про співвідношення ресурсів людини і необхідності допомоги з боку інших. Простежується підвищеннях їх автономності.

Важливим аспектом готовності дітей до просоціальних дій є розуміння ними інформаційних чи фізичних можливостей надання допомоги, ситуативних чи особистісних відмінностей і обмежень у цьому процесі. Сформованість даних здібностей забезпечує як релевантний вибір партнерів по взаємодії, так і адресата звернення за

допомогою. Як показали дослідження, протягом дошкільного дитинства лінія розуміння фізичних можливостей людей надати допомогу зазнає значних позитивних змін. Процеси первинного розпізнавання простежуються на початку вікового періоду. Подальший їх розвиток представлений двома лініями - кількісним зростанням правильних декодувань ситуацій просоціального типу та підвищенням дитячих інтерпретаційних здібностей при поясненні можливостей суб'єкта надавати допомогу [6].

Ця та інші когнітивні можливості знаходять свій подальший розвиток у період молодшого шкільного та підліткового віку. Працюючи з 8-13 річними школярами Sierksma J., et al. встановили, що, при оцінювання відмови у допомозі, діти легко виокремлюють дві основні мотиваційні підстави цього типу поведінки: високу ціну для суб'єкта допомоги та невисокий рівень потреб реципієнта. Цікавою формою просоціальних дій молодшого школяра є заступництво (Павелків Р. В., Gini G., Albiero P., Benelli B., & Altoe G.). Ця поведінкова стратегія вимагає від дитини не лише соціальної активності, але й належного рівня соціального пізнання, компетентності у обробці соціальної інформації, морального розвитку та емпатії.

Таким чином, протягом молодшого шкільного віку продовжують набувати здатність виокремлювати утруднення іншої людини у досягненні поставленої мети та приходити на допомогу незалежно від наявності прохання про її надання. При цьому дії допомоги можуть надаватися дітьми навіть у ситуаціях, коли потенційні реципієнти їх не очікують. Тобто ми маємо справу з розвитком проактивної просоціальності. Протягом усього періоду дитинства підвищується варіативність сприяючих дій, їх результативність. Відбувається підвищення критичності та логічності у оцінюванні ситуації.

Подальший розвиток допомагаючої поведінки відбувається у епоху підлітковості та юності (Alessandri G., 2014; Aydinli A., 2013). Експериментальні дослідження показують, що зміни у різних формах просоціальної поведінки відбуваються гетерохронно: деякі аспекти просоціальних тенденцій мають позитивну динаміку, у той час як інші форми просоціальної поведінки у ці вікові періоди особливо не змінюються. Найчіткіше гетерохронність проявляється у когнітивній сфері. Аналыз самооціночних суджень підлітків вказує на те, що схильність до інструментальної допомоги у цей період має складну

траєкторію розвитку (Eisenberg N. et al., (2005). Підвищення показників у період 15-18 років поєднується із їх поступовим спадом близько 20-річного віку та подальшим підняттям у більш зрілому віці (25-26 років). Як зазначають психологи, ці дані узгоджуються з результатами попередніх досліджень, у яких фіксувалася відсутність постійного зростання інструментальної допомоги з дитинства до юності (Eisenberg & Fabes,1998).

Вплив вікового параметру позначається також на детермінуючій складовій допомагаючої поведінки. Зокрема у дослідженні українського психолога Петренко М. В. простежено зміну основних предикторів донорської поведінки протягом юнацького віку та ранньої дорослості (від 19 до 38 років) [2]. Якщо у період середньої і пізньої юності визначальним фактором соціально значимої поведінки є емпатійні здібності та самоефективність, то у дорослому віці центральна функція належить сенсожиттєвим орієнтаціям.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, віковий розвиток допомоги виявляється у зміні таких критеріальних показників як частота надання інструментального сприяння; рівень спонтанності-планування реакцій; перехід від зовнішньої до внутрішньої стимуляції; перехід від розрізнених проявів допомоги до систематичних форм сприяння; здатність виходити за межі індивідуальної відповідальності шляхом активізації групової підтримки; рівень коректності надання інструментального сприяння. Паралельно відбуваються зміни у внутрішніх процесах, які детермінують просоціальні дії. Протягом дитинства, підлітковості і юності підвищується швидкість і чіткість виокремлення ситуацій з потенційним просоціальним контекстом – інструментальною необхідністю іншого; відбувається усвідомлення власних можливостей, відповідальності, наслідків втручання-невтручання; рівень інтелектуалізації процесу допомоги, підвищення його раціональності та конструктивності, відбір стратегій допомоги на основі критерію корисності; характер просоціальной мотивації, рівень альтруїстичних тенденцій. Всі ці процеси потребують подальшого вивчення як зі сторони механізмів, так і поетапності кожного з них, виокремлення шляхів стимулювання та корекції просоціальної активності особистості.

Список використаних джерел

1. Андреев П. В. Психолого-педагогические условия развития психологической готовности дошкольников к взаимопомощи [Текст]

: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Андреев Павел Владимирович. – Самара, 2008. – 20 с.

2. Петренко М. В. Вікова специфіка предикторів, що обумовлюють просоціальну поведінку (на прикладі донорської крові) / М. В. Петренко // Вісник Харківського нац. пед. університету ім. Г. С. Сковороди: Психологія / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків: Вид-во ХНПУ, 2012. – Вип. 42(1). – С. 193-202.

3. Brownell C. A. Early Development of Prosocial Behavior: Current Perspectives / C. A. Brownell // Infancy, 2013. – Vol. 18, Issue 1, PP. 1–9.

4. Hammond S. I. Children's early helping in action: Piagetian developmental theory and early prosocial behaviour / S. I. Hammond // Front Psychol. – 2014. – Vol. 5. – P. 759.

5. Kim S. "Does he need help or can he help himself?" Preschool children's expectations about others' instrumental helping versus self-helping / S. Kim, B Sodian ., M. Paulus // Frontiers in Psychology. – 2014. – Vol. 5– P. 430.

6. Paulus M. The development of sharing behavior and expectations about other people's sharing in preschool children / M. Paulus, C. Moore // Developmental Psychology. – 2014. – Vol. 50, PP. 914-921.

7. Sierksma J. Children's reasoning about the refusal to help: the role of need, costs, and social perspective taking / J. Sierksma, J. Thijs, M. Verkuyten, A Komter // Child Development. – 2014.–Vol. 85, Issue 3, PP. 1134–1149

8. Volland C. Wer verdient Hilfe? Zum altersabhängigen Einfluss von Empfängermerkmalen auf die Prosozialität von Kindern / C. Volland, D. Ulich, A. Fischer // Zeitschrift für Entwicklungspsychologie und Pädagogische Psychologie. – 2004. – 36. – No. 2, 69-73.

References

1. Andreev P. V. Psy`xologo-pedagogy`chesky`e uslovy`ya razvy`ty`ya psy`xology`cheskoj gotovnosty` doshkol`ny`kov k vzay`mopomoshhy` [Tekst] : avtoref. dy`s. ... kand. psy`xol. nauk : 19.00.07 / Andreev Pavel Vlady`my`rovy`ch. – Samara, 2008. – 20 s.

2. Petrenko M. V. Vikova specy`fika predy`ktoriv, shho obumovlyuyut` prosocial`nu povedinku (na pry`kladi donors`koyi krovi) / M. V. Petrenko // Visny`k Xarkivs`kogo nacz. ped. universy`tetu im.

G. S. Skovorody`: Psy`xologiya / Xark. nacz. ped. un-t im. G. S. Skovorody`. – Xarkiv: Vy`d-vo XNPU, 2012. – Vy`p. 42(1). – S. 193-202.

3. Brownell C. A. Early Development of Prosocial Behavior: Current Perspectives / C. A. Brownell // Infancy, 2013. – Vol. 18, Issue 1, RR. 1–9.

4. Hammond S. I. Children's early helping in action: Piagetian developmental theory and early prosocial behaviour / S. I. Hammond // Front Psychol. – 2014. – Vol. 5. – P. 759.

5. Kim S. Does he need help or can he help himself? Preschool children's expectations about others' instrumental helping versus self-helping / S. Kim, B Sodian ., M. Paulus // Frontiers in Psychology. – 2014. – Vol. 5– P. 430.

6. Paulus M. The development of sharing behavior and expectations about other people's sharing in preschool children / M. Paulus, C. Moore // Developmental Psychology. – 2014. – Vol. 50, PP. 914-921.

7. Sierksma J. Children's reasoning about the refusal to help: the role of need, costs, and social perspective taking / J. Sierksma, J. Thijs, M. Verkuyten, A. Komter // Child Development. – 2014.–Vol. 85, Issue 3, RR. 1134–1149

8. Volland C. Wer verdient Hilfe? Zum altersabhängigen Einfluss von Empfängermerkmalen auf die Prosozialität von Kindern / C. Volland, D. Ulich, A. Fischer // Zeitschrift für Entwicklungspsychologie und Pädagogische Psychologie. – 2004.–Vol. – 36.– No. 2 . – PP. 69-73.

Освещаются вопросы возрастного генезиса помощи как одной из разновидностей просоциального поведения личности. Обсуждаются результаты исследований инструментальной помощи в отечественной и зарубежной психологической науке. Подчеркивается, что на протяжении периода детства и отрочества повышается вариативность помагающих действий, их результативность. Изменения в различных формах просоциального поведения происходят гетерохронно, что прослеживается как на уровне когнитивно-мотивационной, так и поведенческой составляющей.

Ключевые слова: помощь, просоциальное поведение, возрастное развитие, гетерохронность, когнитивно-мотивационные компоненты.

The issues of assistance of age genesis as a variety of personality prosocial behavior are clarified. The features of understanding and providing assistance in the different periods of ontogenesis are analyzed. The laws of functioning of this behavior strategy during periods of childhood, teenage, adolescence and early adulthood are clarified. The results of studies of instrumental assistance in domestic and foreign psychological science are discussed. The features of development of cognitive component of behavior are singled out.

Key words: prosocial behavior, age development, heterochronia, cognitive-motivational components.

N.V. Korchakova

PROSOCIAL ASSISTANCE IN THE CONTEXT OF AGE ANALYSIS.

The issues of assistance of age genesis as a variety of personality prosocial behavior are clarified. The features of understanding and providing assistance in the different periods of ontogenesis are analyzed. The laws of functioning of this behavior strategy during periods of childhood, teenage, adolescence and early adulthood are clarified. The results of studies of instrumental assistance in domestic and foreign psychological science are discussed. The features of development of cognitive component of behavior are singled out. The issues of determination of assistant behavior are clarified. The degrees of psychological readiness of preschool age children for providing mutual assistance are analyzed.

The issues of providing assistance for teenagers as well as for adults are discussed in the article. It is pointed out that selectivity in providing assistance is being formed during whole childhood. The expansion of variables which are considered while providing assistance is being taken place. The children's ability to consider mechanisms of mutuality and personal contribution while evaluating assistance actions and making decisions about providing efficient assistance is singled out. Strengthening of children of preschool age faith in themselves is emphasized. The children's ability to single main motivational causes of refusal from assistant behavior: much effort required for subject of assistance or low degree of recipient needs are discussed in the article. The development of prosocial behavior cognitive component is analyzed. It is noted that its development is introduced by two lines – quantitative increasing of correct decoding of prosocial type situations and increasing of children's

interpretation abilities while explaining abilities of subject to provide assistance. It is noted that during whole period of childhood and teenage the variety of assistance actions and their efficiency increase. The alterations in different forms of prosocial behavior in the next age periods take place in heterochronia way. It appears on the level of cognitive-motivational as well on the level of behavior component. Age genesis of assistance behavior appears not so much in quantitative plane as in alteration of its qualitative characteristics.

Key words: prosocial behavior, age development, heterochronia, cognitive-motivational components.

УДК 159.925.5

В.В. КОШИРЕЦЬ

ДОСЛІДЖЕННЯ ООСОБИСТІСНОГО ПРОСТОРУ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ

Стаття висвітлює концептуально-методологічні аспекти вивчення феномену особистісного простору студентської молоді в межах авторської позиції його структурно-функціональної організації. Окреслено центральні принципи запропонованої дослідницької позиції вивчення особистісного простору у вигляді внутрішнього інтегрованого образу суб'єктного характеру, який забезпечує адекватний рівень соціально-психологічної адаптації та становлення соціальної зрілості сучасного студента.

Ключові слова: *особистісний простір, суверенність психологічного простору, образ життя, соціально-психологічна адаптація, соціальна зрілість, студенти.*

Постановка проблеми. Особистісний простір в юнацькому віці найчастіше розглядається через систему ідентичностей молодої людини, який виконує регулюючу функцію в процесі життєдіяльності людини. Внутрішні та зовнішні фактори формування особистісного простору є взаємопов'язаними та взаємозумовленими, про що свідчать факти впливу соціально-психологічних змін на формат позитивного перетворення чи то негативної дестабілізації структур життєвого простору молодої людини.

Визначення особистісного простору містить його просторово-часовий та соціально-структурний вимір, основні функціональні

interpretation abilities while explaining abilities of subject to provide assistance. It is noted that during whole period of childhood and teenage the variety of assistance actions and their efficiency increase. The alterations in different forms of prosocial behavior in the next age periods take place in heterochronia way. It appears on the level of cognitive-motivational as well on the level of behavior component. Age genesis of assistance behavior appears not so much in quantitative plane as in alteration of its qualitative characteristics.

Key words: prosocial behavior, age development, heterochronia, cognitive-motivational components.

УДК 159.925.5

В.В. КОШИРЕЦЬ

ДОСЛІДЖЕННЯ ООСОБИСТІСНОГО ПРОСТОРУ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ

Стаття висвітлює концептуально-методологічні аспекти вивчення феномену особистісного простору студентської молоді в межах авторської позиції його структурно-функціональної організації. Окреслено центральні принципи запропонованої дослідницької позиції вивчення особистісного простору у вигляді внутрішнього інтегрованого образу суб'єктного характеру, який забезпечує адекватний рівень соціально-психологічної адаптації та становлення соціальної зрілості сучасного студента.

Ключові слова: *особистісний простір, суверенність психологічного простору, образ життя, соціально-психологічна адаптація, соціальна зрілість, студенти.*

Постановка проблеми. Особистісний простір в юнацькому віці найчастіше розглядається через систему ідентичностей молодої людини, який виконує регулюючу функцію в процесі життєдіяльності людини. Внутрішні та зовнішні фактори формування особистісного простору є взаємопов'язаними та взаємозумовленими, про що свідчать факти впливу соціально-психологічних змін на формат позитивного перетворення чи то негативної дестабілізації структур життєвого простору молодої людини.

Визначення особистісного простору містить його просторово-часовий та соціально-структурний вимір, основні функціональні